

І. О. Голоденко

старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

ДОГОВІР ПРО НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Договір про надання освітніх послуг є одним із видів цивільно-правового договору. Відносини, які виникають в результаті його укладення, регулюються цивільним законодавством, законодавством про освіту, а також інши-

ми відповідними підзаконними актами і локальними нормами освітніх організацій.

Чинне законодавство України не містить визначення поняття і змісту договору про надання освітніх послуг у системі вищої освіти, що породжує чимало труднощів у практичній діяльності вищих навчальних закладів. Крім того, існує необхідність визначення основних істотних умов договору про надання освітніх послуг, а також дослідження особливостей його суб'єктного складу, прав і обов'язків сторін. Також потребує дослідження питання щодо цивільно-правової відповідальності сторін за невиконання (неналежне) виконання основних умов договору про надання освітніх послуг.

Слід зазначити, що до теперішнього часу в юридичній доктрині не існує єдиної точки зору щодо правової природи вказаного договору.

Правовою формою надання освітніх послуг виступає договір на надання вузом освітніх послуг. Існує декілька точок зору стосовно договору про надання платних освітніх послуг.

Як зазначає Волчанська Л. М., договір про надання освітніх послуг — це допустима законом письмова угода освітнього закладу зі студентом або слухачем про встановлення правовідносин, в які вони вступають з метою здобуття вищої освіти [1, с. 265]. На думку Кваніної Н. В., за договором про надання освітніх послуг ВНЗ зобов'язується здійснювати освітню діяльність згідно з загальнообов'язковим державним освітнім стандартом і після закінчення навчання видати студенту диплом про освіту державного зразка, а студент зобов'язується виконувати навчальний план спеціальності, відвідувати занят-

тя і оплатити вартість навчання [2, с. 153]. Баб'юк М. П. визначає договір про надання вищим навчальним закладом освітніх послуг як домовленість, згідно з якою виконавець зобов'язується надати якісні освітні послуги шляхом вжиття заходів навчального, наукового, методичного, організаційного та матеріально-технічного характеру, обсяг, зміст і характер яких повинні відповідати державним стандартам освіти та/або домовленість між сторонами, а замовник зобов'язується належним чином споживати надані послуги і, якщо це передбачено домовленістю між сторонами, оплатити надану послугу [3, с. 105]. Таким чином, із даних визначень можливо зробити висновок, що під об'єктом зобов'язань закладу освіти є виконання навчальної програми, яка повинна відповідати вимогам, встановленим законодавством, а на замовника покладається обов'язок належним чином виконати навчальний план та отримати диплом про освіту.

З наведеного визначення договору на надання освітніх послуг випливає наступна його характеристика: він є консенсуальним, двостороннім, оплатним.

Договори про надання освітніх послуг є консенсуальними, оскільки права і обов'язки у сторін виникають у момент досягнення угоди між замовником освітньої послуги і її виконавцем. Однак оплата послуг в цьому договорі відноситься до стадії виконання, а не виникнення договору про надання освітніх послуг.

Сторонами договору про надання відплатних освітніх послуг виступають ВНЗ і фізична особа — споживач освітньої послуги. Якщо в якості замовника за договором про надання відплатних освітніх послуг виступає інша фізична особа або юридична особа, то в даному випадку

має місце конструкція договору на користь третьої особи, тобто того, хто навчається (ст. 636 ЦК) [4]. Так, деякі вчені зазначають, що у випадку, коли навчання здійснюється не за державні кошти, а за кошти інших осіб (організації, батьків студента), то укладається тристоронній договір [5, с. 103; 3, с. 104]. На нашу думку, навіть якщо договір підписують три особи (виконавець, замовник, споживач), то його ніяк не можна розглядати в якості тристоронньої угоди. Метою договору про надання відплатних освітніх послуг є надання освітніх послуг студенту — споживачеві, замовник лише оплачує навчання.

Договір про надання освітніх послуг відноситься до числа договорів, що укладаються вільно, а також його можна віднести до договорів приєднання.

Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року затверджено Типовий договір про надання освітніх послуг між вищим навчальним закладом і фізичною (юридичною) особою [6], який встановлює форму договору про надання освіти. Розробка таких форм договору повинна сприяти захисту прав особи, яка навчається, зниження ризику порушення її прав, оскільки договори містять всі обов'язкові умови, передбачені законодавством.

Згідно зі ст. 638 ЦК України договір вважається укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. До істотних умов договору про надання освітніх послуг відносяться умови про предмет договору, строк та ціну договору, ступінь освіти і форму навчання, порядок розрахунків, різновид документа про освіту, умови розірвання договору та відповідальність сторін. Як вказує Кваніна В. В., окремі автори розши-

рюють склад істотних умов даного договору. Наприклад, С. В. Куров додатково до вказаних вище умов відносить права і обов'язки сторін, відповідальність сторін, характер надання послуги (груповий, індивідуальний), форму документа, що видається. Крім того, він вважає за необхідне в якості обов'язкової умови додавати до договору навчальний план навчання, який не може бути змінений освітньою організацією протягом терміну дії договору без узгодження з особою, що навчається (замовником послуги). О. А. Уханов виділяє умови прийому до навчального закладу, проведення проміжних атестацій, підтвердження наданих освітніх послуг, реалізації пільг, передбачених законодавством, умови розірвання договору та відповідальності сторін. Інші автори значно звужують склад істотних умов договору на надання відплатних освітніх послуг, відносячи до них лише його предмет [2, с. 168]. Однак не всі зазначені умови можуть розглядатися в якості істотних умов договору про надання освітніх послуг. По-перше, умови договору, в тому числі істотні, визначають права і обов'язки сторін. В силу цього вони (права і обов'язки) не можуть виступати у вигляді умов договору; по-друге, умови прийому до навчального закладу знаходяться за межами договору; по-третє, умова про проведення проміжних атестацій закріплюється в локальних актах вузу і немає сенсу дублювати їх в договорі.

Предметом договору про надання послуг є нематеріальна послуга, тобто те нематеріальне благо, яке отримує замовник у процесі вчинення виконавцем певних дій або здійснення певної діяльності [3, с. 102].

Як зазначає Л. М. Волчанська, особливістю договору про надання освітніх послуг є неможливість гарантування

виконавцем досягнення високого результату своєї діяльності, оскільки результат залежить не тільки від виконавця, але і від самої особи, яка навчається [1, с. 4].

Питання відповідальності освітньої організації за недоліки наданих освітніх послуг тісно пов'язане з поняттям якості послуг. Якість освіти може бути визначено тільки через якість її основних елементів: освітнього процесу і, що не менш важливо, результату навчання. Якість освітнього процесу простежується, наприклад, в організації проведення практики у вищих навчальних закладах, навчально-методичному забезпеченні, управлінні освітнім процесом, професійній діяльності працівників освітніх організацій. Якість результату освітньої діяльності — це наявність в учнів різних знань, умінь, навичок, що відповідають освітнім програмам, запитам самих учнів або інших осіб (роботодавців). Окремі елементи якості освіти представлені законодавством про освіту в рамках інститутів ліцензування, атестації та акредитації.

Не менш важливо звернути увагу і на необхідність забезпечення якості освіти з боку самих споживачів. Процес навчання є двостороннім, тому вимоги про дотримання освітнього стандарту у вигляді необхідних зусиль, що докладаються для придбання знань, умінь, навичок є обов'язковими і для осіб, які навчаються.

Таким чином, у зв'язку з тим, що якість послуг, що надаються споживачеві за договором про надання освітніх послуг, — поняття досить багатовимірне і на практиці досить складно визначити конкретні критерії оцінки, то встановлення певного механізму визначення критеріїв якості освіти на законодавчому рівні безумовно необхідне.

Договір про надання освітніх послуг відноситься до так званих непойменованих договорів, істотно відрізняється від інших суміжних цивільно-правових договірних зобов'язань і є оплатним, консенсуальним, двостороннім та відноситься до числа договорів, що укладаються вільно.

Література

1. Волчанская Л. М. Договор возмездного оказания образовательных услуг: правовое регулирование, понятие и содержание / Л. М. Волчанская // Правоведение. — 2002. — № 3 (242). — С. 265–270.
2. Кванина В. В. Особенности договора на оказание вузом образовательных услуг / В. В. Кванина // Сфера услуг: гражданско-правовое регулирование : сборник статей / под ред. Е. А. Суханова, Л. В. Санниковой. — М. : Инфотропик Медиа, 2011. — С. 143–171.
3. Баб'юк М. П. Цивільно-правова природа договору про надання вищим навчальним закладом освітніх послуг / М. П. Баб'юк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. — 2016. — Випуск 37. — Том 1. — С. 101–105.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030435.html. — Назва з екрана.
5. Розгон О. В. Специфіка договору про надання освітніх послуг у вищому навчальному закладі / О. В. Розгон // Науковий вісник Херсонського державного університету. — 2013. — Випуск 3. — Том 1. — С. 102–105.
6. Про затвердження Типового договору про надання освітніх послуг між вищим навчальним закладом і фізичною (юридичною) особою : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року № 634 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-КМУ/type-Постанова/634-19.08.2015.htm. — Назва з екрана.
7. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page6>. — Назва з екрана.